

PRIMER PAS: DOCUMENTACIÓ GENERAL O CATALOGACIÓ

– Catalogació:

Nom de l'edifici: Tempietto de San Pietro in Montorio

Arquitecte: Donato Bramante

Cronologia: 1502

Emplaçament: Dins del claustre del monestir de Sant Pere en el *Ianicolo*, un turó des del qual es divisa Roma.

– Ressenya breu al voltant d'aquest vocabulari bàsic:

Materials que s'han utilitzat: Pedra i marbre, menys els fusts de les columnes toscanes, que són de granit, reutilitzats d'un temple antic.

Tractament del mur:

Sistema Constructiu: Arquitravat (Rotonda períptera).

Cilindre interior o cella: 4,5m de diàmetre

Peristil: 16 columnes toscanes

! L'altura de la cella quival al radi en planta del peristil.

SEGON PAS: L'ANÀLISI FORMAL

Elements de suport: Columnes (sistema arquitravat)

Elements suportats: Cúpula

- Espai exterior:

Descripció: El cilindre interior o cella està rematat per una senzilla cúpula de secció semiesfèrica, una obra de mamposteria travada amb argamassa. Bramante ha insertat un pis intermig en forma de tambor, on hi trobem nínxols, l'altura del qual és igual al radi de la semiesfera. D'aquesta manera s'estableix una relació lògica i plena de vitalitat entre el cercle de la planta, l'altura del cilindre que sosté la cúpula i la semiesfera de la cúpula pròpiament dita. S'evita, a més, que l'entaulament de la columnata interrompi la perspectiva exterior d'aquesta última. A sota del tambor trobem un fris, on s'alternen, igual que en els edificis clàssics, triglifs i metopes. En aquestes, hi trobem representats els objectes del martiri de Sant Pere i objectes de la litúrgia cristiana. La construcció es troba rodejada per un anell o peristil de 16 columnes toscanes (versió romana de l'ordre jònic grec), de proporcions rigurosament clàssiques, l'espai entre les quals es manté constant al llarg de tot el perímetre, situades sobre d'un pedestal circular que li proporciona una certa perspectiva.

Construcció possiblement inspirada en el desaparegut temple de Sibila, a Tívoli.

Línies dominants: són les verticals, degut a l'anell de columnes, la cella i la barana del primer pis, de totes

maneres també destaquen molt les línies horitzontals de l'escalinata, del fris, del primer pis i de la cúpula.

L'aspecte és de total rectilinitat, ja que l'edifici posseeix un fort caràcter unitari, basat en l'harmonia de proporcions, en la que tot element es relaciona amb el conjunt. Mitjançant la manipulació dels intervals geomètrics i les proporcions s'aconsegueix una monumentalitat impossible d'obtenir d'altra manera en un edifici tan petit.

Escala: És, teòricament, humana, però les dimensions són molt reduïdes per a albergar-hi gaire gent.

Relació amb l'entorn: Originàriament, el temple no havia d'aixecar-se, tal i com el podem veure en l'actualitat, en l'interior d'un pati quadrat, sinó que havia d'estar rodejat per un claustre circular, compost per setze columnes. Estava previst que el seu diàmetre fos una vegada i mitja el de les columnes i que la seva altura tingués una alçada similar.

Bramante proposà una total remodelació del pati, que no es dugué a terme (però que es coneix per un gravat de Serlio) i que hauria estès el traçat circular del temple a tot el claustre. D'aquesta manera, el *tempietto* hauria guanyat monumentalitat: hauria semblat més alt i més ample, i el pati circumdant més espaiós.

Si s'hagués dut a terme el projecte de Bramante, la columnata hauria semblat emmarcada pel claustre, i l'altar hauria semblat com un quadre dins d'un altre quadre. Des de l'entrada al pati s'aurien pogut abarcar ambdues imatges amb una mirada.

- Espai interior:

Planta: Planta de simetria central, utilitzada a l'antiguitat en els monuments funeraris.

Dimensions: El diàmetre de la *cella* és de 4,5 metres.

Descripció: Quan la porta està oberta, l'espectador situat davant de l'edifici veu l'altar, amb la crucifixió de Sant Pere en la seva part inferior. El relleu de la crucifixió es troba a l'alçada dels ulls. Aquesta imatge reflecteix el significat iconogràfic de l'edifici.

– Estil:

De l'arquitecte: Amb aquesta obra Bramante, que experimentava sempre dins els límits de les proporcions clàssiques, s'acosta com ningú als ideals romans de *severitas* i *dignitas* amb l'elegància i vitalitat del cinquecento italià.

De l'època: L'estil de l'època era el Renaixement

Precedent i consegüent: L'estil precedent fou el Gòtic, i el consegüent el Manierisme.

TERCER PAS: INTERPRETACIÓ

- Contingut i significació:

Caràcter de l'edifici: Religios

Els símbols: La simbologia no abunda massa en aquesta obra, però no obstant podem observar-hi el desig d'aproximació a l'arquitectura clàssica.

El temple es va erigir en el lloc que, segons la tradició, havia sofert el martiri de la crucifixió Sant Pere. Sota

l'edifici hi ha una cripta sobre el forat on es va alçar el fust de la creu.

- Nínxols: la col·locació d'estàtues en els nínxols del pis superior del mur cilíndric és un exponent més de la integració de l'escultura en la decoració arquitectònica, pròpia del classicisme.
- Fris: en el fris, d'ordre dòric, hi trobem l'alternança clàssica de triglif – metopa, en aquestes hi són representades escenes del martiri de San Pietro.
- Columnes: són d'ordre toscà, l'equivalent al jònic grec. Bramante utilitzà l'ordre clàssic adequat al caràcter masculí de l'edifici.

Encàrrec i recepció: El monestir de Sant Pere estava sota la protecció dels Reis Catòlics, Ferran i Isabel, els quals van encarregar la construcció del *Tempietto*.

- Explicacions:

Relació de la forma i els símbols amb l'època històrica: Es considera que aquest temple s'acosta més a l'essència de l'arquitectura antiga que cap altre edifici quatrecentista.

A l'època del renaixement es pretenia la recuperació de la cultura i l'art clàssic, es volia que el món clàssic *re-naixés*, i en aquest temple hi són utilitzats elements decoratius i arquitectònics d'ordres clàssics, combinant-los de manera que el temple en sí no s'ens mostra com un edifici, sinó més aviat com una escultura.

Relació de la funció amb l'època històrica: El Renaixement fou també una època de gran fervor religiós, enfocat d'una manera més oberta que a l'Edat Mitjana, però. Aquesta religiositat es féu palesa en l'art, on els temes litúrgics i mitològics hi abundaven.

Així trobem aquest temple, erigit en memòria de Sant Pere.

El paper de l'arquitecte: Bramante havia deixat endarrere els compromisos entre la tradició cristiana medieval i les formes antigues acceptats pel segle XV. La seva formació a Urbino i el seu estudi de les teories arquitectòniques, sobretot en l'obra d'Alberti, li havien proporcionat el llenguatge personal de les seves obres realitzades a Llombardia. El llenguatge clàssic del seu estil tardenc, que l'artista elaborà quan tenia gairebé seixanta anys i que tingué la seva primera expressió en el temple, fou producte d'una acceptació molt meditada de l'arquitectura de l'antiga Roma.

Bramante fou el primer en trure a la llum l'excel·lent i bella arquitectura que havia romàs en l'oblit des de l'Antiguitat fins als nostres dies. (Palladio)

El meu mestre, Bramante, fou un artista de primer ordre. Estava familiaritzat també amb l'obra dels poetes italians. Encara que no sabia escriure, tenia una memòria extraordinària i parlava amb fluïdesa i eloqüència. (Cesariano)

Funció: La seva funció és, evidentment, religiosa tot i que l'interior de la cella és massa petit perquè el visitant tingui la sensació de que la seva autèntica finalitat fos la de crear un espai. L'altar i l'escalinata que condueix a ell ocupen aproximadament la meitat de la seva superfície, de manera que hi ha poc espai per a albergar qualsevol reunió de persones que no sigui la constituïda per l'oficiant i els seus ajudants. L'aptitud del temple per a la realització d'actes litúrgics és qualcom completament secundari: el <<contingut>> real de l'edifici és el seu exterior. El *tempietto* s'ha construït per a contemplar-lo, no per a utilitzar-lo. És un monument, no una església.

DONATO BRAMANTE

Bramante, Donato (1444 – 1514), arquitecte italià, el més influent de l'alt Renaixement.

Nasqué l'any 1444 en el Mont Andruvaldo, prop d'Urbino, i el seu nom autèntic era Donato di Pescussio d'Antonio. Al principi es formà com a pintor, i de la seva obra primerenca se'n conserven els frescos de la façana del Palau del Podestà a Bèrgamo, realitzats l'any 1477. El 1482 s'instal·là a Milà i començà la seva carrera com arquitecte. En el seu projecte per a l'església de Santa Maria presso San Satiro (1488, Milà) aconseguí resoldre les dificultats que presentava el solar utilitzant, per primer cop en arquitectura, utilitzant un joc perspectiu en les pintures del presbiteri fingit, que falseja les proporcions de l'església i procura una sensació de profunditat insòlita. La resta de les seves obres a Milà, com l'absis de Santa Maria delle Grazie (1492 – 1495), mostren la influència de Leon Batista Alberti i del Renaixement florentí, però sobretot la de Leonardo da Vinci, del que agafà les plantes centralitzades rescatades de l'antiguitat com models ideals per al nou classicisme humanista.

Amb la caiguda del comte Ludovico Sforza el 1499 Bramante fugí a Roma, on treballa quasi exclusivament a les ordres del papa Juli II. A la ciutat eterna, rodejat per les runes de l'antic Imperi, evolucionà cap a un estil més monumental i auster. Una de les seves primeres obres romanes és el Tempietto de San Pietro in Montorio (1502), un petit temple circular cobert per una cúpula semiesfèrica. Aquesta obra, amb les superfícies desprovistes d'ornaments, representa el moment culminant de l'arquitectura del Renaixement.

Els altres dos projectes que ocuparen la resta de la seva activitat creativa, i que desgraciadament no es dugueren a terme, foren la reconstrucció de la Basílica de Sant Pere i el plànol per als palaus del Vaticà. Entre aquests últims destaca el del Cortile del Belvedere: es tractava d'un nou concepte espacial, l'origen del qual només es pot situar en els palaus imperials romans, però que mai arribà a realitzar-se amb la forma que Bramante havia imaginat. El projecte per a la Basílica de Sant Pere consistia en un gran temple centralitzat de planta quadrada, cobert per una cúpula central, quatre cúpules subsidiàries i quatre torres a les cantonades. Malgrat tot, el projecte que finalment s'executà fou el de Miquel Àngel, una altra planta centralitzada que recollia moltes de les idees de Bramante.

Bramante, junt a Miquel Àngel i Rafael, està considerat un dels grans genis artístics de l'alt Renaixement italià. Aconseguí fondre amb èxit els ideals de l'antiguitat clàssica i els de la cristiandat, al temps que la seva grandesa, la seva expressivitat i el seu dramatisme espacial foren els ciments del Barroc del segle següent. Morí l'11 de Març del 1514.